

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

HUDEBNÍ A TANEČNÍ FAKULTA

Hudební umění

Klavír

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**KLAVÍRNÍ LITERATURA VE TVORBĚ ESTONSKÝCH
SKLADATELŮ 20. A 21. STOLETÍ**

Šárka Janíková

Vedoucí práce: doc. Boris Krajný

Oponent práce: MgA. Lukáš Klánský, Ph.D.

Datum obhajoby: 3. 6. 2022

Přidělovaný akademický titul: MgA.

Praha, 2022

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

MUSIC AND DANCE FACULTY

Art of Music

Piano

MASTER'S THESIS

**PIANO LITERATURE IN OUEVRE OF ESTONIAN COMPOSERS
OF 20th AND 21st CENTURY**

Šárka Janíková

Thesis Advisor: doc. Boris Krajný

Thesis Opponent: MgA. Lukáš Klánský, Ph.D.

Date of thesis defense: 3rd June 2022

Academic title granted: MgA.

Prague, 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou/magisterskou/disertační práci na téma

Klavírní literatura ve tvorbě estonských skladatelů 20. a 21. století

vypracoval(a) samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne .....

.....
podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy, tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Evidenční list

Uživatel stvrzuje svým podpisem, že tuto práci použil pouze ke studijním účelům a prohlašuje, že jí vždy řádně uvede mezi použitými prameny.

Jméno	Instituce	Datum	Podpis

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu profesorovi doc. Borisovi Krajnému za jeho neutuchající trpělivost a podporu. Dále Mgr. Petře Čtveráčkové, která byla skvělou podporou a přínosným radcem.

Abstrakt

Hlavním cílem této diplomové práce je rozšířit povědomí o estonské hudbě a jejích autorech. Přiblížit charakter a styl děl skladatelů, kteří v této pobaltské zemi žili nebo dodnes žijí. Seznámit čtenáře s hudebními autory, kteří hýbou kulturním děním v Estonsku, ale i mimo něj. Je to země velmi umělecky plodná a může být pro nás v lecčem inspirací. Na začátku bych se chtěla stručně pozastavit u historie a vývoje hudebních tendencí estonské kompoziční školy. Dále pak uvést několik hlavních představitelů a tvůrců 20. a 21. století a pozastavit se u obzvláště významných a zajímavých děl. Práce by měla sloužit jako jakýsi přehled estonské klavírní literatury a snad bude inspirací pro interprety, kteří si chtějí rozšířit obzory a obohatit repertoár o poněkud neznámou, ale nádhernou a kvalitní hudbu.

Klíčová slova

Estonská hudební škola, klavírní literatura, Estonian Academy of Music and Theatre

Abstract

The main goal of this thesis is to expand the awareness about Estonian music and its authors describing the character and style of the works of composers, who have lived or still living in the Baltic state and introducing authors, who create the culture space in Estonia and also abroad. Estonia as a country is very prolific in art and can be a great inspiration for us. In the beginning of the thesis I would like to bring a brief summary about music trends in history and development of the Estonian composing school. Further I would like to introduce several important representatives and creators of 20. and 21. century and highlight some significant and interesting compositions. The thesis should serve as a guide through the Estonian piano literature and perhaps will be an inspiration for those interprets, who want to increase and enrich their concert repertoire about a bit unknown but beautiful and quality music.

Keywords

Estonian Music School, Piano Literature, Estonian Academy of Music and Theatre

Obsah

Úvod	8
1. Náhled do historie estonské hudby	9
2. Heino Eller	12
2.1 Klavírní dílo	14
2.1.1 Seznam vybraných klavírních kompozic Heino Ellera	15
3. Artur Lemba	17
3.1 Dílo	18
3.1.1 Seznam klavírních děl (výběr)	19
4. Ester Mägi	21
4.1 Klavírní dílo	23
5. Tõnu Kõrvits	25
5.1 Klavírní dílo	26
6. Erkki-Sven Tüür	28
6.1 Klavírní dílo	29
7. Eduard Tubin	31
7.1 Klavírní dílo	32
8. Jaan Rääts	35
8.1 Klavírní dílo	36
8.1.1 Seznam klavírního díla	37
9. Arvo Pärt	39
9.1 Klavírní dílo	40
9.1.1 Seznam klavírní literatury	40
10. Vejlo Tormis	43
Závěr	45
Prameny a literatura	46

Úvod

Estonsko je země opředená zvláštní mystikou a tajemstvím. Není to země velká, ale nesmírně bohatá, a je místem, kde se rodí krásná a jedinečná hudba. Bohužel se však jen těžko dostává k českému posluchači. Proto bych chtěla touto prací poukázat alespoň na některá z děl, která zůstávají spíše skrytá. Rozšířit tak povědomí o množství nádherných kompozic, které stojí za poslech. Když se řekne Estonsko, každý hudební nadšenec si pravděpodobně vybaví jméno Arvo Pärt. Což je samozřejmě logické, protože je nejznámějším estonským skladatelem a je známým u nás i po celém světě. Pärt však tvoří jen střípek z toho, co vše se v hudebním světě u Baltského moře zrodilo a dodnes rodí. Proto bych ráda věnovala pozornost především jeho současníkům a předchůdcům, kteří u nás takovou popularitou neoplývají. Ve stručnosti představím jednotlivé skladatele a jejich místo na estonské či mezinárodní scéně. Poukážu na významná pianistická díla, případně se u některých zastavím déle a rozeberu jejich strukturu. Věřím, že si estonská hudba v budoucnosti najde cestu na česká pódia, jelikož je posluchačsky velice vděčná a může zaujmout jak profesionální hudebníky, tak i širokou veřejnost.

1. Náhled do historie estonské hudby

Estonsko není nikterak velkou zemí, proto se podobně jako Česká republika vždy potýkala s bojem o vlastní suverenitu. Vždy tu byla rozpínavá tendence nenasytých moci chtivých států, které si nárokovaly estonské území. Estonci tedy neúnavně bojovali za svoji svobodu, až se jim to nakonec v 90. letech 20. století podařilo. Estonská kultura je tedy poměrně mladá, podobně jako stát samotný. Traduje se, že ještě v dobách starověku měl tento rolnický národ svůj vlastní způsob života a kultury, ovšem jediné, co se z těchto dob dochovalo, jsou písně, tzv. *Regilaul*.¹ Ty byly na několik staletí zapomenuty a uloženy pouze v archivech, v současné době se však skladatelé k těmto písním vrací a obnovují jejich tradici. Ještě před národním obrozením v 19. století byl kulturní i běžný život podřízen německé nadvládě, nad kterou se podařilo estonskému lidu zvítězit, a po skončení první světové války byl vyhlášen samostatný estonský stát. To se však změnilo s příchodem druhé světové války a Estonsko se pro změnu ocitlo v rukou Sovětského svazu.

Estonské hudební vzdělání bylo velmi úzce spojeno s ruskou hudební školou. Už na konci 19. století se do Petrohradu vydávali první Estonci za studiem na tamní konzervatoři. Znalosti, které tam načerpali, pak přiváželi domů a šířili vědomosti po celé zemi. Tato praxe pokračovala i během 20. století, někteří z níže uvedených skladatelů jsou také vychováni z části ruskou školou. Je známo, že ruská škola má velmi vysoké standardy a má velký význam ve vývoji hudebního umění. Estonští hudebníci jsou tímto přístupem silně ovlivněni a jejich preciznost a technická úroveň je tedy pozoruhodná. Dvě estonské školy (v Tartu a Tallinnu), se po první světové válce snažili najít svůj vlastní osobitý styl, tyto snahy však přerušil příchod sovětských vojsk a nastolení socialistického režimu. Jak známe z historie naší země a bohužel i ze současného dění, ruský režim zabraňuje a blokuje proudění čehokoliv ze západu a všeho, co považuje „nevhodné“. Hudební tendence, které se vyvíjely v západních zemích, se dostávaly k estonskému obyvatelstvu jen stěží. Hudba, která vznikala zde, byla podřízena silné cenzuře a musela splňovat podmínky vytyčené totalitní vládou. Nepřicházely tedy v úvahu žádné novátorské

---

¹ MÖLDER, Maria. The World of Estonian Music: Background. *The World of Estonian Music* [online]. 2015, VOL. IV, s. 5 [cit. 20. 4. 2022]. Dostupné z:

https://estinst.ee/wp-content/uploads/2017/02/530_MuusikailmENG.pdf Dále jen MÖLDER 2015.

či experimentální přístupy. Byla povolena pouze hudba, která splňovala vhodné ideologické naplnění, hudba programní, hudba socialistického realismu. Některým skladatelům a hudebníkům se podařilo utéct na Západ, ostatní byli nuceni svou hudbu přizpůsobovat vymáhaným požadavkům. Informací o západních trendech a stylech nebylo mnoho, estonská hudba byla tedy odkázána pouze sama na sebe. Každá kniha či nahrávka, které se podařilo potajmu proniknout mezi hudebníky uvězněné v socialistickém světě, byla velkým pokladem a inspirací. Během 80. let se nálada i poměry v zemi začaly uvolňovat, až si Estonsko vydobylo, lépe řečeno vyzpívalo, svoji svobodu zpátky, a to v roce 1991.

Zpěv, především sborový, má v Estonsku neuvěřitelnou tradici a je hlavním poznávacím rysem země. Že si Estonci svobodu vyzpívali tedy není jen nějakým metaforickým obratem, ale opravdovou událostí, kdy se tisíce lidí spojilo do jednoho velkého sboru a na obřích demonstracích zpívalo národní a lidové písně. Dodnes se v Tallinnu každých pět let pořádá festival *Laulupidu*, tedy „*Festival písní*“. Jde o největší estonskou hudební událost, kde se schází na sta tisíce lidí, z nichž je desítek tisíc samotnou součástí obrovského sboru.²

Co si však estonská hudba během celé její komplikované historie znatelně uchovala, je odraz severské přírody, opěvování její krásy a čistoty. Melancholické nálady mračné oblohy či nepatrné pruhy prosvítající sluneční záře skrze březové lesy. A především používání lidových písní, práce s jejími motivy a charaktery.

Celá tato komplikovaná historie má za následek vytvoření velmi silného národního pouta, které spojuje Estonce v jeden velký celek. Oslavují svoje skladatele a jejich hudbu a stojí za svým národním dědictvím. Proto je skvělé pozorovat přístup a otevřenost k soudobé estonské hudbě širokým spektrem diváků. V porovnání s naší scénou soudobé hudby se ta estonská těší mnohem většímu zájmu a popularitě. Estonští soudobí skladatelé jsou vážení a především přijímaní s nadšenými ohlasy. Jejich dílo je kladně hodnoceno jak akademickými kritérii, tak i veřejností, která velmi hojně navštěvuje domácí hudební produkci.

---

² WEIDEBAUM, Sten. Estonian Song and Dance Celebration. *Visit Estonia* [online]. Říjen 2021 [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.visitestonia.com/en/why-estonia/welcome-to-the-estonian-song-and-dance-celebration>.

Další zajímavostí je schopnost prolínání všemožných stylů a žánrů v dílech estonských skladatelů. V Estonsku je běžnou praxí, že skladatelé soudobé klasické hudby se zároveň věnují hudbě jazzové, populární či filmové. Nebojí se experimentovat a kombinovat zdánlivě nesourodé prvky, díky čemuž vznikají neotřepaná a originální díla.

2. Heino Eller

(7. březen, 1887, Tartu – 16. červen, 1970, Tallinn)

Členem Svazu estonských skladatelů od roku 1944.

Heino Eller byl velmi důležitou osobností při zrodu a vývoji estonské hudební identity. Je považován za zakladatele či otce moderní estonské hudby. Je tomu hlavně také proto, že byl nejenom významným skladatelem, ale i dlouholetým profesorem a vychoval tak nesčetné množství osobností současné estonské hudební scény. Důkazem toho je například jeho žák Arvo Pärt, nejhranější a nejvřehlasnější skladatel soudobé hudby. Dalšími žáky byl například Eduard Tubin, o kterém bude také řeč, Lepo Sumera či Kaljo Raid.

Heino Eller byl vystudovaný houslista, jeho tvorba je tedy převážně zaměřena na hudbu instrumentální. Na jedné straně je ovlivněná domácím prostředím, tedy estonskou a ruskou lidovou poetikou, zároveň se však v jeho díle promítá poznání evropské tradice za hranicemi rodné země. V Ellerově tvorbě spatřujeme ideální rovnováhu mezi emotivní a racionální stránkou.³

Svou hudební kariéru započal Heino Eller ve 12 letech, kdy začal studiem houslí. Ve dvaceti letech nastoupil na Petrohradskou konzervatoř, do houslové třídy profesora E. Krügera, kterou však bohužel nemohl dokončit z důvodů zdravotních, které vznikly přílišným cvičením. Nastoupil tedy na studium práv, taktéž v Petrohradu, nicméně hudba se ukázala být jeho posláním, proto nad studiem práv zvítězila, vrátil se tedy v roce 1913 zpět na Petrohradskou konzervatoř, tentokrát na oddělení kompozice. Během první světové války byl na nějaký čas členem vojenského orchestru, posléze v roce 1920 dokončil svá studia pod vedením profesorů Vassily Kalafatiho (žák N. R. Korsakova) či Maximiliana Steinberga, který byl také pedagogem D. Šostakoviče.

Ve své tvorbě spojuje klasicko-romantickou tradici s modernismem a samozřejmě můžeme vypožorovat mnoho vlivů lidových, jak je ve tvorbě estonských skladatelů zvykem. Často je nejen v Estonsku prováděna jeho Symfonická báseň *Dawn (Úsvit)*,

---

³ NORMET, Leo a VAHTER, Aleksander. *Soviet Estonian Music. Aspects of Estonian Life*. Tallinn: Eesti Raamat, 1967, s. 12.

na koncertních pódíích často zaznívají smyčcové kvartety, houslový koncert nebo klavírní skladby *Butterfly* a *Bells*. Co do množství je jeho tvorba velmi rozsáhlá. Jedná se zhruba o 40 skladeb orchestrálních, nejstěžejnější část však tvoří skladby pro klavír, kterých je nad 200. Jak jsme již zmínili, sám byl houslistou, proto i tvorba houslová zaujímá důležité místo a obsahuje nad třicet kusů, zahrnující významný *Houslový koncert č. 1* (1937). Ellerova hudba je charakteristická spíše krátkými kusy, jakými jsou obrazy, scénami z přírody a expresivními náladami. Jeho hudba je až intimní, struktura komorní, mimo jiné se často objevuje polyfonní struktura.

Ellerův život můžeme rozdělit do třech tvůrčích období. První, mezi lety 1909–1920, kdy se svojí hudbou zaměřoval na tvorbu klavírního díla a krátkých orchestrálních kusů. V té době, ještě jako mladý skladatel, byl ovlivněn lyrickou romantickou hudbou F. Chopina a E. Griega, současně impresionismem a také expresionismem A. Skrjabinina. Do tohoto období patří např. *Sonáta pro klavír č. 1* (1919–1920), která je považována za první umělecky vyzrálou estonskou kompozici svého druhu. Stejně tak symfonická báseň *Dawn*, o které se mluví jako o nejkrásnějším a nejzářnějším příkladu přírodního lyrismu.⁴

V další etapě svého života (v letech 1920–1939) žil Heino Eller v Tartu, druhém největším městě Estonska, které bylo a stále je rovněž velmi významným kulturním centrem. Zde byl Eller dvacet let členem oddělení teorie hudby a kompozice na vysoké škole, kde položil základy kompoziční školy, která ovlivnila estonskou hudbu v první polovině 20. století, stejně jako tu pozdější, kam se řadí významné osobnosti jako například Eduard Tubin. Jde o období, kdy se Eller obzvláště obracel k národním a lidovým inspiracím. Používal motivy a nápěvy z estonské lidové hudby, specifické intervalové postupy, vedle toho se uchyloval k rozsáhlejšímu epickému formám. Patří sem *Symfonie č. 1*, *Houslový koncert* nebo symfonická suita *White Night*, která přináší nový svěží proud do estonské hudby.

Třetí a zároveň nejdelší část svého života strávil Heino Eller v hlavním městě Tallinnu. Žil zde až do své smrti roku 1970, tedy dlouhých třicet let, během kterých vyučoval na Tallinnské konzervatoři. V jeho tvorbě tehdy dochází ke zjednodušení

---

⁴ VALKONEN, Mariliis. Eller, Heino. *Estonian Music Information Centre* [online]. Dostupné z: <https://www.emic.ee/?sisu=heliloojad&mid=58&id=11&lang=eng&action=view&method=teosed#82>

hudební řeči a k ještě většímu zastoupení lidových melodií. V té době dokončil jednu z nejkvalitnějších estonských kompozic – *Třináct kusů pro klavír na estonské motivy* (1940–1941).

2.1 Klavírní dílo

Ellerova klavírní tvorba je velmi rozsáhlá, vznikala během téměř padesáti let. Nad dvě stě kusů klavírní hudby ovšem není jednoduché zařadit a identifikovat. Důvodem nesrozumitelnosti je fakt, že velké množství těchto skladeb je bez konkrétnějšího pojmenování, jsou často označeny pouze obecným tempovým pokynem, např. *moderato* či *allegretto*. Je určitou zvláštností, že Eller choval averzi vůči používání slov k popisu hudebního obsahu a významu. Naopak preferoval mimo hudby vyjádření daného obsahu grafickým uměním. Už jako chlapec byl talentovaným v oboru kresby a malby, což mu vydrželo do dospělosti. Úsměvné je, že se traduje, jak si během průběhu zkoušek na Tallinnskou konzervatoř, místo zapisování hodnocení, kreslil portréty žáků při provádění zkoušky.⁵ Podobně je tomu s názvem jeho slavné symfonické básně *Dawn*, který navrhla jistá dáma na hudebním shromáždění v Petrohradě, kde Eller prezentoval některé z jeho hudebních nápadů a úryvků z dané básně na piano. Obdobně tomu bylo s jeho oblíbenou skladbou *Homeland Tune*, která byla původně také pouze bezejmenné *Andantino*, dokud ji „nepokřtila“ pianistka a zároveň skladatelova žačka Heljo Sepp (1922–2015).

Za nahrávku Ellerova kompletního klavírního díla vděčíme mladému pianistovi Stenu Lassmannovi. Patří v Estonsku k předním interpretům své doby, zároveň působí jako pedagog na Estonian Academy of Music and Theatre. Ellerovo dílo je zaznamenáno na celkem osmi kompaktních discích: *Heino Eller: Complete Piano Music, Volume One to Eight*. Jeho tvorba je však natolik rozsáhlá, že je zde uvedena jenom část vybraných kompozic.

---

⁵ LASSMANN, Sten. The Booklet of *Heino Eller: Complete Piano Music, Volume Seven*. London: Toccata Classics, 2021, s. 4. Dále jen LASSMANN 2021.

2.1.1 Seznam vybraných klavírních kompozic Heino Ellera

(Vzhledem k absenci českých překladů používáme převážně anglickou variantu pojmenování kompozic a dalších děl v textu uvedených dle Estonian Music Information Centre. V hranaté závorce uvádíme původní estonské názvy.)

- **Piano Music in Folk Tune**, 1965

- **12 Bagatelles**, 1961

1. *Sad Song*
2. *In the Morning*
3. *In the Dance Mood*
4. *Folk Tune*
5. *Joy of Play*
6. *Yearning*
7. *Children's Song*
8. *On the Rangeland*
9. *Dream*
10. *Dance Tune*
11. *Reminiscence*
12. *Caprice*

Jedná se o jeden z nejkrásnějších Ellerových cyklů, plný kontrastů a rozličných nálad. Připomíná 24 preludií D. Šostakoviče, a to svými hravými koketními melodiemi, na straně druhé líbeznými melancholickými melodiemi. Části působí jako krátké improvizace, které vznikly momentální interpretovou inspirací. Heller často používá „recyklační systém“⁶, některé části, které jsou v cyklu použity, tedy mohl posluchač slyšet už dříve jako samostatné prvky nebo v lehce upravené formě.

---

⁶ LASSMANN 2021

- ***Moderato sostenuto in B minor***
- ***Piano Sonata No. 4 in E minor [Klaverisonaat nr. 4 e-moll], 1958***
  - 1. *Allegro risoluto*
  - 2. *Andante sostenuto*
  - 3. *Vivo*
- ***Ballad in C sharp minor, 1955***
- ***Six Pieces [Kuus pala], 1953***
- ***Romance in B flat major [Romanss B-duur]***
- ***Sonatina in F sharp minor [Sonatiin fis-moll]***
- ***Eight Pieces [Kaheksa pala]***
- ***Four Lyrical Pieces [Neli lüürilist pala], 1947***
  - 1. *Sostenuto in B major*
  - 2. *Moderato assai in B minor*
  - 3. *Lento espressivo in F sharp major*
  - 4. *Andante con moto in F sharp minor*
- ***Sonatina in G minor [Sonatiin g-moll], 1946***
  - 1. *Allegretto moderato*
  - 2. *Sostenuto quasi andante*
  - 3. *Allegro vivo*
- ***Largo (Romance) in E minor [Largo (Romanss) e-moll]***
- ***Piano Sonata No. 3 in E flat minor [Klaverisonaat nr. 3 es-moll], 1944***
  - 1. *Allegro giusto*
  - 2. *Larghetto/Andante con moto*
  - 3. *Allegro vivo/Presto*
- ***14 Piano Pieces [14 klaveripala], 1943***

3. Artur Lemba

(24. září 1885, Tallinn – 21. listopad 1963, Tallinn)

Členem Svazu estonských skladatelů od roku 1944.

Bývá zvykem, že velké množství skladatelů je mimo jiné skvělými instrumentalisty. Stejně tak tomu bylo u skladatele Artura Lemby, který byl zároveň aktivním uznávaným pianistou a pedagogem. On a jeho starší bratr Theodor byli první profesionální estonští pianisté, kteří koncertovali kromě Estonska i v zahraničí. Dokonce také jejich sestra Ludmilla Hellat-Lemba byla vyjímečnou zpěvačkou a pedagožkou. Obzvláště v letech 1920-1930 byl Artur Lemba nejpopulárnějším a nejvlivnějším klavírním pedagogem v Estonsku.

Artur Lemba komponoval téměř všechny žánry. Na svém kontě má dvě symfonie, tři orchestrální přehry, čtyři opery, tři kantáty, komorní hudbu pro rozmanité ansámby a kolem třiceti sborových písní. Zajímavostí je opera *Sabina* (1905) a *Symfonie č. 1* (1908), které jsou prvními díly svého druhu v historii Estonska. My se však budeme věnovat převážně hudbě klavírní. Vzhledem k tomu, že Lemba byl zároveň excelentním pianistou, klavírní dílo zaujímá významnou část jeho tvorby. Patří sem pět klavírních koncertů, dvě sonáty, dvě sonatiny, přes dvacet etud, preludia a další miniatury.

Lemba byl jako skladatel spíše konzervativní a nenásledoval inovace a novoty „moderního“ hudebního jazyka. Naopak jeho srdci byla blízká hudba romantická, zejména v dílech P. I. Čajkovského a A. Glazunova. Lembova tvorba je založena na klasicko-romantickém stylu a je charakteristická lyričností a silnými melodickými tématy. Mezi další jeho nejznámější skladby patří *Klavírní koncert č. 1* (1905–1910) a *Poème d'amour* (1916) pro housle.

Své první základní hudební vzdělání získal Lemba od svého staršího bratra Theodora. V roce 1899 následoval jeho příkladu a nastoupil na konzervatoř v Petrohradě, kde studoval hru na klavír i kompozici a hudební teorii. Mezi významná jména jeho učitelů patří např. A. K. Ljadov, A. Glazunov nebo N. A. Rimskij-Korsakov. Roku 1908 absolvoval konzervatoř obdržením malé zlaté medaile v oboru klavír a velké stříbrné ze studia kompozice. A aby toho nebylo málo, mimo to byl oceněn cenou

Antona Rubinsteina v podobě Schröderova piana.⁷ Na závěrečném ceremoniálu provedl svůj první, dnes tak populární, klavírní koncert. Dva roky po absolutoriu se účastnil soutěže Antona Rubinsteina, kde uspěl mezi osmi finalisty s pianisty jako byli Arthur Rubinstein či Edwin Fischer.

Mezi roky 1908–1920 působil Artur Lemba jako profesor na Petrohradské konzervatoři. Během let, které prožil v Petrohradě, byl velmi aktivním koncertním pianistou, což mu přineslo značný úspěch a věhlas. Po dvanácti letech strávených v Petrohradu se Artur Lemba vrátil do rodného Estonska, kde pokračoval v pedagogické činnosti. Zaujal místo na tamní „Tallinn Higher Music School“,⁸ která se později stala Tallinnskou konzervatoří a posléze se přetvořila do podoby dnešní vysoké hudební školy v Tallinnu – Estonian Academy of Music and Theatre. Mimo jiné stál dvě období v čele klavírního oddělení a byl učitelem na hudební škole v nedalekých Helsinkách. Mezi jeho žáky se řadí například Olav Roots (dirigent, klavírista, skladatel), pianistka Elsa Avesson či Villem Reimann, skladatel a klavírista, který kromě u Artura Lemby studoval v Budapešti u Zoltána Kodályho.

Stejně jako v Petrohradu pokračoval s dráhou koncertního pianisty, obzvláště se mu dařilo ve 20. letech, kdy koncertoval nejenom v Estonsku, ale i například v Rize, Moskvě, Budapešti, Stockholmu, Helsinkách či Oděse. Kromě klavíru se věnoval také dirigování a působil jako hudební kritik v tehdejších novinách Vaba maa (v překladu Svobodná země).

3.1 Dílo

Jeden z nejvýraznějších a nejznámějších klavírních koncertů estonské hudby vůbec je první koncert Artura Lemby G dur pocházející již z dob autorových studií. Je velmi populární díky silným a chytlavým líbezným melodiím, které připomínají romantické koncerty ruských velikánů (např. S. Rachmaninova). Koncert je koncipován klasicky v třívěté formě (I. *Allegro moderato*, II. *Andante con espressione*, III. *Allegro vivace*) v délce kolem dvaceti minut. Koncert nahráli přední estonští pianisté. Mezi

---

⁷ Jednalo se o piano značky Schröder pro vítěze.

⁸ SIITAN, Toomas: Music in Estonia: A Short History. *Music in Estonia. Estonian Music Review*, 2018, č. 13, s. 9.

nejznámější patří nahrávky Mihkella Polla a Lauri Väinmaa, kteří se řadí k nejvýraznějším osobnostem současné estonské pianistické scény. Oba jsou také pedagogy na estonské vysoké hudební škole a aktivními koncertními hráči.

Zajímavostí je také jeho poslední *Klavírní koncert č. 5* na motivy estonského lidového tance Kaera-jaan, který je spíš jakousi taneční variací v ne příliš rozsáhlé devíti minutové délce.

Ze sólových skladeb bych ráda vyzdvihla *Fantasy on Estonian Folk Tune*, kterou je možné si poslechnout na CD s názvem *Northern Lights. Treasury of Estonian Piano Music*. Jedná se o soubor několika disků, které tvoří jakýsi přehled předních klavírních děl hraných různými pianisty a pedagogy. Kromě děl Artura Lemby jsou zde uvedeny skladby Eduarda Tubina, Ester Mägi, Heino Ellera či Tõnu Kõrvitse.

3.1.1 Seznam klavírních děl (výběr)

- **Piano Sonatina No. 2 [Klaverisonatiin nr. 2]**, 1962
- **Piano Sonatina No. 1 (Easy Sonatina) [Klaverisonatiin nr. 1 (Kerge sonatiin)]**, 1954
  1. *Shepherd Plays*
  2. *Girl Sings*
  3. *Boy and a Girl Are Dancing*
- **Piano Sonata No. 2 [Klaverisonaat nr. 2]**, 1953
- **12 Etudes (intermediate level) [12 etüüdi (keskmises raskuses)]**, 1951
- **Sonata for Piano No. 1 [Klaverisonaat nr. 1]**, 1950
  1. *Allegro moderato*
  2. *Tema con variazioni*
    - Andante (based on Estonian folk tune "Flax Puller")*
    - Variation I Poco animato*
    - Variation II Allegro non troppo*

Variation III Listesse tempo
 Variation IV Moderato pastorale
 Variation V Presto (Scherzo)
 Variation VI Allegro vivace

- **Suite of Miniatures [Miniatuuride süit], 1937**

1. Waltz
2. Sad Song
3. March
4. Wordless Song
5. Scherzo
6. Etude

- **Fantasy on Estonian Folk Tunes [Fantaasia eesti rahvaviisidele], 1928**
- **Toccata and Fugue in D minor [Tokaata ja fuuga d-moll], 1908**
- **12 Character Pieces [12 karakterpala]**
- **12 Preludes**

Obr. č. 1: Autograf Klavírního koncertu č. 1 G dur

4. Ester Mägi

(10. červen 1922, Tallinn – 14. květen 2021)

Členkou Svazu estonských skladatelů od roku 1952.

Ester Mägi se dožila obdivuhodně vysokého věku téměř sta let. Za svůj dlouhý život si vybudovala velkou úctu jak u profesionálních hudebníků, tak i u široké veřejnosti, což bylo na výsost zjevné už během příprav na velkolepé oslavy očekávaných stých narozenin, kterých se však bohužel již nedožila. Na uctění její památky proběhlo obrovské množství koncertů nejen v Tallinnu.

Ester Mägi byla rodačkou z Tallinnu, kde žila se svojí rodinou v sousedství českého velvyslanectví. Je pozoruhodné, že právě odtud si odnesla svoji první hudební vzpomínku, když schovaná za oknem poslouchala českého velvyslance hrát na piano. Ačkoliv ani jeden z jejich rodičů nebyl muzikant, všechny děti, včetně Ester Mägi, v hudbě nadšeně podporovali. Když její starší sestra navštěvovala hodiny klavíru, Mägi potom s radostí u piana přetvářela vše, co od sestry pochytila z jejích hodin. Hojně také navštěvovala pěvecké festivaly, kde si obzvlášť oblíbila skladatelku Miinu Härmu. Dětstvím ji bohužel provázely smutné události, které mají pravděpodobně za následek silně hlubokou emocionalitu v jejím díle. Když jí bylo sedm let, nakazila se spálou a sama pak uváděla, že se od té doby necítí stejná jako byla předtím. I přesto, že fyzické příznaky odezněly, její mladistvá energie už se jí nevrátila. Další smutnou etapou jejího mládí byla probíhající druhá světová válka. S některými přáteli se musela rozloučit při odchodu do exilu, s jinými před tím, než se vydali do války. Později sama začala navštěvovat hodiny klavíru u Karin Prii, která si všimla neobyčejného potenciálu své svěřenkyně a navrhla jí studium na konzervatoři.

Vzhledem k probíhající druhé světové válce vystřídala několik pedagogů, důležitým byl především Artur Lemba, o kterém jsme již hovořili v předchozí kapitole. Během studií si však nenávratně poškodila nervy ve své ruce a byla nucena ukončit studium klavíru. Z počátku tuto smutnou událost vnímala jako konec svých hudebních snah, nakonec se objevila možnost dočasného přestupu na oddělení kompozice, kam o rok později vykonala odpovídající přijímací řízení, a stala se tak studentkou oddělení skladby. Tam se stala studentkou *Marta Saara* (1882–1963), který na ni svou

osobností i stylem působil nejsilněji.⁹ On sám je vnímán jako jeden ze zakladatelů národní estonské hudby. Další významný vliv na ni měla díla Heino Ellera a Artura Kappa, která byla prováděna na mnohých koncertech a festivalech. Inspiroval ji pokrokový přístup a inovativní styl. Skvělým úspěchem těchto tendencí bylo uvedení jejího *Klavírního tria d moll* (1950), které slavilo velký úspěch, což jí dodalo sebevědomí a podpořilo jí v rozhodnutí přihlásit se na Moskevskou konzervatoř. Tam se stala žačkou Vissaria Shebalina a Anatolije Alexandrova. I přesto, že kulturní život v Moskvě byl více než uspokojivý, často se vracela do Tallinnu komponovat vzhledem k rušnosti a přelidněnosti ruské metropole. Konzervatoř absolvovala dvěma významnými kompozicemi: *Klavírním koncertem* a orchestrální grandiózní kantátou *The Journey of Kalevipoeg to Finland*.

Po studiích trávila hodně času v oblastech Saaremaal a Virumaal, kde se věnovala objevování a sbírání lidových melodií. Zkoumala jejich melodický průběh a snažila se tak blíže a hlouběji porozumět jejich původu. Po návratu do Tallinnu vyučovala na konzervatoři hudební analýzu a polyfonii. Na počátku padesátých let byla Mägi přijata do Svazu estonských skladatelů (viz informace v úvodu kapitoly). V té době byla teprve třetí ženou v této organizaci. I přesto, že se sama zajímala o rozdílnosti kompozičních stylů u mužů a žen, věřila, že důležitá je kvalita a hodnota samotného díla nezávisle na pohlaví.

Vzhledem k povaze dvacátého století, kdy se směry a styly prolínaly, vyvíjely a různily, Mägi během svého života procházela všemi moderními trendy. Můžeme pozorovat polytonalitu, rozšířenou tonalitu či výrazné nepravidelné rytmy. Většinou jsou však její díla založena na krátkých motivech vypůjčených z lidových melodií. Typické jsou variační formy nebo využití variační techniky. Komorní a především sborová tvorba zaujímají stěžejní místo v díle Ester Mägi. Za významnou a pozoruhodnou je považována také její symfonie, jeden z mála orchestrálních opusů. Ester Mägi byla velmi introvertní a na první pohled uzavřená dáma. Tak také může působit její hudba, což Ester Mägi přijímala a reagovala se slovy: „*If you explain your music too much, it takes away the opportunity from the listener to interpret their ideas based on their own experiences. Only give a small hint through*

---

⁹ LIPPUS, Urve. *The Booklet of Ester Mägi: Orchestral Works*. London: Toccata Classics, 2007, s. 3.

the title."¹⁰ Její díla jsou prováděna po celé Evropě, Spojených státech či Austrálii.

4.1 Klavírní dílo

- ***Rondo domesticus [Rondo domesticus]***, 2001
- ***Junipers of Kassari [Kassari kadakad]***, 1994

V roce 1995 bylo dílo povinnou skladbou na soutěži Läänemaa County and Islands of Estonia.

- ***Piece on the "Train Trip" theme [Lugu teemal "Rong see sõitis..."]***, 1990
- ***Lapland Joiks [Lapimaa joiud]***, 1987
- ***The Ancient Kannel [Vana kannel]***, 1985

Skladba byla věnována estonskému folkloristovi Herbertu Tampereovi.

- ***Three Sea Scenes [Kolm merepilti]***, 1961

1. *Allegro*
2. *Adagio con moto*
3. *Vivo*

- ***Piano Sonata [Klaverisonaat]***, 1949

1. *Allegro con brio*
2. *Andante sonstenuato*
3. *Allegro molto*

- ***Theme and Variations in G minor [Teema variatsioonidega g-moll]***, 1947

- ***Three Lapland Songs [Kolm lapi laulu]***

1. *Andante cantabile*
2. *Allegretto*
3. *Allegro*

---

¹⁰ GARBES MAC LAUGHLIN, Heather: To the Bards: The Choral Works of Estonian Composer Ester Mägi. *College Music Symposium*, 2009, vol. 49, s. 363-374.

- ***Piano Concerto in F sharp minor [Klaverikontsert fis-moll]***, 1951/1953
  1. *Allegro moderato*
  2. *Andante sostenuto*
  3. *Andante*
- ***Three Pieces for Two Pianos [Kolm pala]***, 1956
  1. *A Tale*
  2. *A Song*
  3. *A Game*
- ***Piano Trio in D minor [Klaveritrio d-moll]***, 1950

Obr. č. 2: *Ester Mägi a Arvo Pärt*

5. Tõnu Kõrvits

(*9. dubna 1969, Tallinn)

Členem Svazu estonských skladatelů od roku 1994.

Tõnu Kõrvits patří v současné době k jednomu k hlavních představitelů moderní současné estonské hudební scény. Je stále více znám nejen ve své rodné zemi, jeho díla jsou již hojně provozována také v cizině (nedávno také v Brně). Jeho zvuk je postaven na velmi poetických fantazijních představách. Posluchače přivádí až do hypnotického stavu, který vede za poznáním přírody a lidové tradice. Zkoumá lidské podvědomí a přivádí posluchače k nahlédnutí do vlastního nitra, blízko své duše. Typické jsou klidné melodie ve spojení s rafinovanou bohatou harmonií a hlavně pestrá barevnost zvuku. Často využívá mytologických či lidových inspirací, někdy až exotických.

Je dalším z absolventů vysoké hudební školy v Tallinnu Estonian Academy of Music and Theatre. Na bakalářském studiu byl pod vedením Raimo Kangra, dále pokračoval jako student Jaana Räätse. Od roku 2001 je na tamní akademii sám pedagogem, nyní už i profesorem vyučujícím kompozici a instrumentaci.

Jeho tvorba zahrnuje všechny tradiční žánry od orchestrální tvorby přes komorní hudbu, kompozice pro sólové nástroje, písně, sborová díla a opery. Tõnu Kõrvits se kromě klasické soudobé hudby věnuje i dalším hudebním odvětvím. Především je úspěšným aranžérem a známým tvůrcem hudby k dokumentům či animovaným snímkům.¹¹ Byl nominován v kategorii Nejlepší hudební aranž na cenu Estonian Music Award 98'. Jeho nejpopulárnější snímek je *Viola* (1999) režiséra Periita Tenera, který byl oceněn několika mezinárodními cenami. Také je tvůrcem hudby k loutkovému filmu *Kings of the Time*, který byl v roce 2008 vyhlášen nejlepším filmem roku. Jeho hudba byla provedena na mnoha festivalech po celé Evropě, například v Německu, Dánsku, Rakousku, Finsku, Rusku nebo Francii.

---

¹¹ DLASK, Vojtěch: New romance boy, Tõnu Kõrvits. *His Voice*, 2010, č. 05, s. 18.

5.1 Klavírní dílo

- ***The Riddle [Mõistatus]***, 2018

- ***Azure [Asuur]***, 2017

Jedná se o klavírní verzi písně pro mužský sbor z cyklu *Songs from Dolores's Songbook*.

- ***Five Forgotten Patterns of the Sky [Viis unustatud taevamustrit]***, 2017

Skladba je věnována japonskému pianistovi Takahiro Akiba.

- ***My secret garden***, 2017

Věnováno skladateli a pianistovi Nicolasi Horvathovi.

- ***To the North***, 2017

Skladba vznikla pro estonského pianistu a zároveň rektora Estonian Academy of Music and Theatre Ivare Ilju.

- ***The Boat and the Moon***, 2016

Tato skladba je vyjádřením úcty k autorovu pedagogovi Jaanu Räätsi.

- ***Ending in C***

- ***Three Pieces [Kolm pala]***

1. *Harmonies*

2. *Mechanics*

3. *Lovesong*

- ***Hymn to Invisible Wind Harp [Hümn nähtamatule tuulekandlele]***, 2013

- ***Pavane [Pavaan]***, 2010

- ***Variation on a theme "I Thank Thee" [Variatsioonid teemale "Ma tänan Sind"]***, 2008

- ***Pictures of Thule [Thule pildid]*** 2006

- ***The Path of Winter [Talve tee]***

Autor vzpomíná na tuto skladbu se slovy:

„I spent all the summers of my childhood in the countryside. There, in the middle of the forest, was an overgrown path, of which it was said: that’s winter’s path. I believed that was the path that winter used”.¹²

- ***Anthem [Hümn]***, 2003

---

¹² VALKONEN, Mariliis. Kõrvits, Tõnu. *Estonian Music Information Centre* [online]. Dostupné z: <https://www.emic.ee/?sisu=heliloojad&mid=58&id=34&lang=eng&action=view&method=teosed#110>

6. Erkki-Sven Tüür

(16. říjen 1959, Kärkla)

Členem svazu estonských skladatelů od roku 1985.

Erkki-Sven Tüür původně začal jako člen progresivní rockové kapely v druhé polovině sedmdesátých let. Inspirováni byli velkými jmény jako Genesis či Frank Zappa. O desetiletí později už se dostal na výsluní estonského hudebního života jako profesionální skladatel. Erkki-Sven Tüür studoval na *Tallinn Georg Ots Music High School*¹³ hru na bicí nástroje a flétnu. Studiu kompozice se věnoval na Tallinnské konzervatoři pod vedením Jaana Räätse a nadto si doplňoval vzdělání soukromými lekcemi s profesorem Lepo Sumerou. Na Estonian Academy of Music and Theatre získal čestný doktorát a sám se zde také později stal učitelem kompozice. Mezi jeho žákyněmi byla kupříkladu Helena Tulve, která dnes na akademii vyučuje. Od roku 1992 je skladatelem na volné noze, jeho díla jsou často prováděna v zahraničí, ještě předtím, než se dostanou k estonským posluchačům. Můžeme uvést festivaly *Border Crossings in Toronto*, kde zaznělo jeho slavné dílo *Architectonic VI.* pro komorní soubor, festival *Bang On A Can* v New Yorku nebo *Les Boréales* ve Francii.

Hlavním znakem, který vytváří charakteristický Tüürův styl, je velmi energické střídání odlišných aspektů hudby. Na jedné straně přístup intuitivní, na straně druhé přísně racionální, což dohromady vytváří přirozeně fungující systém. Tüür ve svých skladbách kombinuje tonalitu s atonalitou, často střídá pravidelný statický rytmus se složitými nerovnoměrnými rytmickými výkyvy. Stejně tak je tomu s rozličnými náladami, kdy proti sobě staví poklidné meditativní pasáže s až výbušnou energickou teatrálností. Sám autor používal pro svůj kompoziční styl pojmenování „meta-language“. Tento způsob tvorby je nejvíce zjevný v dílech *Zeitraum* (1992), *Architectonics VI* (1995) nebo v *Symfonii* č. 3 (1997). Sám autor o své kompoziční práci uvádí:

"My work as a composer is entirely concerned with the relationship between emotional and intellectual energy and the ways in which they can be channelled, accumulated, dissipated and re-accumulated. My pieces are abstract dramas

---

¹³ George Ots byl estonský operní pěvec a významná hudební osobnost 20. století.

in sound, with characters and an extremely dynamic chain of events; they unfold in a space that is constantly shifting, expanding and contracting.”¹⁴

Těžištěm Tüürovy tvorby je hudba instrumentální. Je autorem devíti symfonií a řady dalších skladeb pro symfonický či smyčcový orchestr. Dále můžeme uvést deset nástrojových koncertů a široké spektrum hudby komorní. Ve své tvorbě Tüür využívá rozsáhlé množství kompozičních přístupů od gregoriánského chorálu, polyfonie, mikrotonality až po dvanáctitónovou hudbu či minimalismus.

Jako skladatel si Tüür klade za cíl vzbuzovat svojí hudby existenciální otázky:

"What is our mission? It is the main question asked by thinkers and philosophers from different cultures. One of my goals is to reach the creative energy of the listener. Music as an abstract form of art is able to create different visions for each of us, for each and every individual being, as we are all unique."

6.1 Klavírní dílo

- **Salute**, 2017

Komentář autora:

"Salute" means "festive greeting" or "to pay respect" in English. Italians use this word when making a toast before drinking wine together. For Estonian this word bring to mind fireworks. It is a very fitting title for a short piano piece that is dedicated to dear teacher Jaan Rääts who celebrates his 85th birthday this year. It is well-known that Rääts himself has always appreciated laconic titles. There are certainly some recognizable rhythmic hints to the maestro's style in this piece but everything is depicted through the lens of myself, the one who pays respect. In any case – happy birthday and cheers!”¹⁵

- **Short Meeting of Dark and Light**, 2003

- **To Kristiina [Kristiinale]**, 1981/1995

---

¹⁴ TOOMLA, Agnes. Tüür, Erkki-Sven. *Estonian Music Information Centre* [online]. Dostupné z: <https://www.emic.ee/?sisu=heliloojad&mid=58&id=95&lang=eng&action=view&method=biograafia>

¹⁵ Ibid.

- ***Thinking of Hiiumaa [Mõeldes Hiiumaast]***, 1992
- ***Piano Sonata [Klaverisonaat]***, 1958
(Věnováno Anne Tüür.)
  1. *Presto*
  2. *Lento*
  3. *Allegro. Con moto*
- ***Piano Concerto [Klaverikontsert]***, 2006
- ***Memo von Lockenhaus*** pro klavír, housle a violoncello
Komponováno ke čtyřicátému výročí festivalu komorní hudby v Lockenhausu.
- ***Lichttürme (Light Towers)*** pro klavír, housle, violoncello
- ***Fata Morgana*** pro klavír, housle, violoncello
- ***Architectonics II [Arhitektoonika II]*** pro klavír, klarinet, violoncello

7. Eduard Tubin

(18. červen 1905, Torila – 17. listopad 1982, Stockholm)

Eduard Tubin se narodil ve vesnici na východě Estonska ležící u kilometr vzdáleného břehu jezera Peipus, kterým prochází hranice se sousedícím Ruskem. Pocházel ze skromných poměrů, už jako dítě pomáhal rodičům s obstaráváním farmy a dobytka. Jeho otec byl rybářem, nepocházel tedy z rodiny profesionálních hudebníků, ale oba jeho rodiče se hudbě amatérsky věnovali. Maminka Eduarda Tubina zpívala v místním kostelním sboru a otec se jakožto člen orchestru účastnil mnoha hudebních akcí, které se na vesnici pořádaly. Když byl Tubin malý, přestěhovala se rodina nedaleko města Alatskivi, kde se mu dostalo prvního vzdělání, zpočátku na rusky mluvící škole, která se po prohlášení Estonské republiky roku 1920 změnila na školu řízenou v estonštině. Otec ho hned od raného věku brávil na zkoušky orchestru, kde mladý Tubin hrál na pikolu a později na příčnou flétnu, k tomu se doma učil hrát na klavír. Hudebního vzdělání se mu dostalo v Tartu na tamní Higher Music School. Tam začal se studiem varhan, později pokračoval kompozicí ve třídě výše zmíněného Heino Ellera. Pod jeho vedením se mu dostalo dobrých technických základů a vzbudil se v něm také zájem o nové hudební trendy. Jeho prvním dílem byla *Lullaby* (Ukolébavka) pro klavír (1925)¹⁶ a píseň pro sólový hlas, kterou věnoval zpěvačce a své budoucí ženě Lindě Pirn. Vokální díla obecně zaujímala značnou část jeho tvorby. Ve čtyřicátých letech emigroval s celou svojí rodinou do Švédska, kde strávil zbytek života. Na svém kontě má deset symfonií, první estonský balet, nespočet smyčcových kvartetů a mnoho děl pro dva nástroje různých kombinací. V Tubinově hudbě často slyšíme tragický tón, který vyjadřuje autorův život v exilu a sovětskou okupaci. Jeho hudba se tak stala jakýmsi symbolem rozkladu estonské kultury za dob ruské nadvlády.

---

¹⁶ KOTTA, Kerri. Tubin, Eduard. *Tubin Society* [online]. Dostupné z: https://www.tubinsociety.com/?page_id=1204&lang=en

7.1 Klavírní dílo

Kompletní klavírní dílo Eduarda Tubina nahrál v roce 1988 pianista Vardo Rumessen. Patří sem:

- ***A Little March for Rana***
- ***Album Leaf***
- ***Ballade on a Theme by Mart Maar***
- ***Lullaby***
- ***Prelude no.1***
- ***Seven Preludes*, 1976**
- ***Six Preludes*, (1927–1935)**
- ***Sonáta č. 1 a 2***
- ***Four Folk Songs from my Country***
- ***Suite on Estonian Shepherd Melodies***
- ***Three Estonian Folk Dances***
- ***Three Pieces for Children***
- ***Variations on an Estonian Folk Tune.***

Skladba vznikla roku 1945, tedy rok před zkomponováním Tubinovy nejznámější páté symfonie. Variace na estonský lidový nápěv jsou poměrně krátkou zhruba desetiminutovou skladbou, která variuje téma založené na dobře známé estonské lidové písni *Õhtu ilu*, což v překladu znamená „Krása večera“. Text písně je lyrickou básní opěvující přírodu a zobrazuje její měnící se tvář, když je slunce skryto a všude je cítit očekávání jeho návratu. Píseň je zpívána tzv. stylem *Regilaul*,¹⁷ který se

---

¹⁷ MÖLDER 2015

hojně používá v pobaltských písních. Je založen na předzpívání dané melodie sólovým hlasem, který je posléze zopakován sborem nebo ostatními členy určitého souboru. Podobně je tomu i v klavírní verzi Eduarda Tubina. Na začátku Tubin uvádí prostě a jednoduše hlavní téma, které je unisono rozepsáno do obou rukou, střídmě obohaceno o rozložené akordy rozepsané do široké harmonie. Harmonická sazba není příliš komplikovaná, stále osciluje mezi durovými a mollovými tónorodými základními funkcemi, často rozšířených do zvětšených septakordů. Téma má lyrický nádech, nemělo by však sklouznout do přílišné romantické interpretace. Estonská hudba je přímočará, nikoliv přehnaně sentimentální.

Un poco più mosso

První variace je jednoduchým rozvinutím materiálu z úvodu. Melodie je posilněna přidáním vrchní oktávy, v levé ruce se nám rozdrobňují délky doprovodu, přirozeně se nám tedy vytváří pocit většího pohybu, variace je tak tvárnější a dynamicky taktéž výraznější. Typické jsou zde postupy malých sekund v doprovodném hlase.

Poco maestoso

Jak napovídá označení variace, nový charakter se zde zcela liší od předešlé. Akordová sazba a pravidelný tečkovaný rytmus jsou hlavními rysy další části. Charakter je vznešený, rozhodný a slavnostní.

Molto vivace

Následující variace je úplným opakem své předchůdkyně, je rychlá a bezstarostná. Opět zde Tubin staví na unisonu, což jí dodává virtuóznější charakter. Pro interpreta jsou zde nepříjemné repetované akordy v levé ruce, které v krátkém středním díle této variace doprovází melodii v pravé ruce. Variace je efektní a zároveň velmi rychle vplývá do variace další.

Moderato marciale

Další variace se až tolik neliší. Je velmi hravá a vtipná, založená na krátkých rytmických staccatových motivech. Stejně jako předešlá variace je rozdělená na tři pomyslné části, přičemž část první je téměř shodná s částí poslední. Jen prostřední díl s sebou nese nový materiál, v tomto případně taneční melodii, která postupuje v chromatických krocích a je doprovázena akordovými pravidelnými skoky.

Molto sostenuto

V této variaci se charakter opět značně promění. Variace je emočně velmi vypjatá a harmonicky komplikovaná, kdy postupně přemoduluje z Des dur do H dur a zase nazpět. Je založená na rozsáhlých akordech v arpeggiu, nad kterými se line tesklivá melodie. Přechodem do jiné tóniny variace vygraduje, pak se postupně uklidňuje a plynule navazuje na další úsek.

Andante

Andante tematicky vychází z minulé variace. Sazba je ovšem naopak maximálně zjednodušena a přináší jakousi letmou vzpomínku, vytvářející pomyslnou ozvěnu k majestátní hudbě, která zazněla předtím. V maximálně tiché dynamice jemně přenáší melodii z pravé do levé ruky a naopak. Postupně se připojují další a další hlasy, materiál houstne a postupně graduje opakováním stále téhož stejného materiálu, který houstne a roste, až nás dovede do poslední variace.

Maestoso

Závěrečná variace je vyvrcholením celé skladby. Skladatel se opět vrací k původnímu tématu. Téma zazní nekompromisně a ve vší síle s charakterem orchestrálního zvuku. V úplném závěru už téma doznívá a postupně se vytrácí až do úplného ticha.

Obr. č. 3: *Eduard Tubin Museum*

8. Jaan Rääts

(15. říjen 1932, Tartu – 25. prosinec 2020)

Členem Svazu estonských skladatelů od roku 1957.

Jaan Rääts přinesl do estonské hudby zcela nový vítr svým markantně antiromantickým stylem. Jeho hudba je velmi živá a hravá, orientovaná do neoklasicismu. Jakýmsi mezníkem se stal jeho *Koncert pro komorní orchestr* z roku 1961, který se stal významným přínosem pro současnou estonskou hudbu. Rääts byl originální svým velmi mladickým a výrazně rytmickým laděním. Studia započal na Music High School v Tartu (jako tomu bylo u velké spousty předních umělců) pod vedením Marta Saara, dalšího z významných osobností estonské hudební scény. Dále pokračoval jako žák skladatele Heino Ellera na konzervatoři v Tallinnu. V letech 1955–1966 pracoval v rádiu jako šéfredaktor a poté jako hudební manažer v estonské televizi. Věnoval se také politice a téměř dvacet let byl předsedou Svazu estonských skladatelů. Od roku 1974 působil jako pedagog (1990 získal profesuru) na vysoké hudební škole v Tallinnu Estonian Academy of Music and Theatre. Vychoval řadu významných skladatelů, můžeme uvést například Erkki-Sven Tüüra, Tõnu Kõrvitse či Raimo Kangra.

Jeho kompoziční styl je poměrně stálý a neměnný. Základním stavebním prvkem jeho hudby je dynamický a energický rytmus, ve kterém se mísí rozličné stylistické fragmenty. Používá barokní i lidové motivy, klastry, polyfonii, ale i inspirace z populární hudby. Jeho styl bychom mohli nazvat až „kaleidoskopickým“, kde balancuje mezi obrovskými kontrasty a souměrností celkového schématu. Vzhledem k tendencím národního romantického trendu v padesátých letech se jeho styl, založený na sebeironii, výstředním rytmu a volné tonalitě, zdá výjimečný a nezvyklý.

Jeho tvorba se skládá především z hudby instrumentální. Na svém kontě má deset symfonií, dále dvacet čtyři koncertů pro sólový nástroj a orchestr, dva koncerty pro komorní orchestr a velké množství komorní hudby. Zajímavostí také je, že je autorem hudby ke čtrnácti estonským filmům.

Do dnešního dne je hudba Jaana Räätse s oblibou hrána a prováděna, nehledě na konkrétní žánr. Sám autor prohlásil:

„I don't like rigid systems. I like absorbing musical material, filtering it, emotionally developing it as needed. Using it as a springboard for my imagination.“¹⁸

8.1 Klavírní dílo

Klavírní dílo Jaana Räätsa je poměrně rozsáhlé. Obsahuje nespočet menších kusů, především ale i několik cyklů komorní hudby. Zajímavostí jsou komorní ansámby, kde se často piano objevuje s netradičním nástrojovým obsazením. Je tomu tak například se skladbou *Music for Six*, Op. 123, která je napsána pro klavír, dvě trumpety, lesní roh, trombon a tubu. Dalším poněkud neobvyklým uskupením je nástrojové obsazení skladby *Variations on the Theme by Hanns Eisler*, Op. 62, tedy klavír, housle, violoncello, cembalo a magnetofon. Zajímavým počinem je také *Koncert pro osm pianistů na čtyři klavíry*, op. 126. Ten byl proveden předními estonskými pianisty v koncertním sále Vanemuine v Tartu roku 2005. Takto se ke skladbě vyjadřuje autor:

„When I received a suggestion to write a work for four pianos and eight top Estonian pianists, I accepted the task with great interest. It isn't exactly easy writing a work like that. At the same time, I believe that the endeavour has both an artistic and athletic goal. Musically speaking, everything could be expressed via one pianist and one piano. Still, the interaction between players and instruments which is now possible is much more exciting. As to how musically successful the work is, that will be evident in performances.“

Důležité je především zmínit skladatelovy klavírní cykly. Nejstarší je cyklus *24 preludií*, op. 33, který vznikl v roce 1968. Je rozdělený do dvou knih a postupuje tradičním způsobem, kdy vždy po durové variantě následuje paralelní mollová. Na rozdíl od toho *24 estonských preludií* z roku 1989, jsou řazeny chromaticky. Dalším rozsáhlým cyklem je *24 Marginals*, Op. 65 z roku 1980. Ten nahrál holandský pianista Jeroen Riemsdijk spolu s cyklem *24 Light Piano Pieces*, Op. 85, který je řazen stejným způsobem jako první dvě knihy preludií. Dále sem patří jeden set preludií *24 Preludes on Estonian Folk Songs* a poslední cyklus *24 Bagatelles*, Op. 50.

---

¹⁸ TOOMLA, Agnes. Rääts, Jaan. *Estonian Music Information Centre* [online]. Dostupné z: <https://www.emic.ee/?sisu=heliloojad&mid=58&id=74&lang=eng&action=view&method=biograafia>

8.1.1 Seznam klavírního díla

- ***Piano Sonata No. 10, Op. 114 [Klaverisonaat nr. 10 op. 114]***

Sonáta je krátká, šestiminutová a pouze jednovětá.

- ***Piano Sonata No. 8, Op. 64 [Klaverisonaat nr. 8 op. 64]***

1. *Preámbule*

2. *Rondo-Carnival*

Toccata [Tokaata], 1968

Skladba patřila k povinnému repertoáru na Mezinárodní klavírní soutěži P. I. Čajkovského roku 1970.

- ***Piano Sonata No. 1, Op. 11 [Klaverisonaat nr. 1 op. 11], 1959***

1. *Allegro*

2. *Grave*

3. *Allegro*

- ***Concertino for Piano and String Orchestra, Op. 9 [Kontsertiino klaverile ja keelpilliorkestrile op. 9], 1958***

1. *Allegro*

2. *Adagio*

3. *Allegro*

- ***24 Marginals for Two Pianos, Op. 68 [24 marginaali kahele klaverile op. 68]*** pro dva klavíry

- ***Caleidoscopic Etudes***, Op. 97 pro klarinet, violoncello a klavír

- ***Šest klavírních trií***

- ***Piano Trio No. 2, Op. 17 [Klaveritrio nr. 2 op. 17]***

Trio bylo napsáno pro konkrétní ansámbl složený ze studentů konzervatoře. Je z něj cítit mládí a vitalita, dohromady s energicky pulsujícím rytmem. Je pětivěté a zrcadlově postavené, tzn. 1. *Allegro*, 2. *Vivo*, 3. *Andantino*, 4. *Vivo*, 5. *Allegro*.

- ***Piano Quintet No. 2 [Klaverikvintett nr. 2]***
- ***Piano Quintet No. 1, Op. 4 [Klaverikvintett nr. 1 op. 4]***

9. Arvo Pärt

(11. září 1935, Paide)

Členem Svazu estonských skladatelů mezi lety 1959-1979 a potom od roku 2005.

Jméno Arvo Pärt je známo snad každému, kdo se pohybuje v hudebním světě. Právě on proslavuje Estonsko nejvíce, a to nejen po Evropě, ale i po celém světě. V dnešní době patří k nejslavnějším a nejprováděnějším soudobým skladatelům nejen v Estonsku. Skladatel, který letos oslaví již své osmdesáté sedmé narozeniny má svůj charakteristický a snadno rozpoznatelný hudební jazyk. Jeho hudba je minimalistická a velmi niterná. Důležitým prvkem v jeho hudbě je ticho a mystika.

Vytvořil vlastní osobitý kompoziční styl nazývaný "Tintinnabuli", který popisuje slovy: *"Tintinnabulation je oblast, ve které se občas pohybuji a hledám odpovědi – ve mém životě, hudbě, v mé práci. V temných chvílích mám určitý pocit, že vše vně této oblasti je beze smyslu. Celek a mnohostranné mě jen matou. Musím hledat jednotu. Co je to, tato jedna věc a jak k ní najdu cestu? Cesty k této dokonalé věci se zjevují v mnoha zkouškách – a vše, co je nepodstatné, odpadá. V Tintinnabuli jsem sám s tichem. Zjistil jsem, že stačí, když se krásně zahraje jenom jediná nota. Tato jedna nota, tichá doba, nebo moment ticha mě uspokojuje. Pracuji s velmi málo prvky – s jedním, dvěma hlasy. Vytvořil jsem nejprimitivnější materiál – s triádou, s jednou specifickou tonalitou. Tři noty triády jsou jako zvony. Proto tomu říkám Tintinnabuli. Tintinnabuli je zvláštní proces – útěk do dobrovolné chudoby."*¹⁹

Z iniciativy Pärtovy rodiny vzniklo v roce 2010 Arvo Pärt's Centre, kde se uváděla Pärtova díla, a které bylo jakýmsi muzeem skladatelova života a hudby. S přibývajícím zájmem veřejnosti bylo zapotřebí centrum rozšířit, proto byla vypsána architektonická soutěž na výstavbu nového centra. Vítězem soutěže se stali Fuensanta Nieto and Enrique Sobejano a roku 2018 se otevřelo zbrusu nové Arvo Pärt's Centre. Centrum leží asi 35 kilometrů od Tallinnu a je na kouzelném místě uprostřed lesa, což při koncertech vytváří magickou a velmi intimní atmosféru.

---

¹⁹ FOLTÝNOVÁ, Lenka: Arvo Pärt. *Harmonie*, 2002, dostupné z:

<https://www.casopisharmonie.cz/rozhovory/arvo-part.html>

9.1 Klavírní dílo

Kompletní klavírní dílo Arvo Pärta nahrál holandský pianista a skladatel Jeroen van Veen, který se zaměřuje speciálně na minimalistickou hudbu. Nahrál také díla Phillipa Glasse či Erica Satieho. Snad nejznámější z jeho klavírních skladeb jsou *Sonatina no. 1*, *Sonatina no. 2* a *Partita op. 2*. Všechny tři skladby vznikly už během prvních dvou let Pärtových studií na Tallinnské konzervatoři v letech 1958–1959, patří tedy k jeho nejranějším dílům. Sonatiny jsou věnovány profesorovi Bruno Lukkovi, pianistovi, který mladého skladatele těmito skladbami představil široké veřejnosti, a který jeho dílo zařazoval do svého koncertního repertoáru. Byl také mezi prvními, kdo *Sonatiny* nahrál.

Stejně jako *Partita* jsou *Sonatiny* zkomponovány v neoklasicistním stylu. V padesátých letech se tento trend objevuje i u ostatních skladatelů Pärtovy generace, jako jsou Veljo Tormis či Jaan Rääts. Hudba sama o sobě je však atonální. Jak název napovídá, u *Sonatin* můžeme najít tradiční třívětou sonátovou formu, i přesto, že *Sonatina č. 1* je pouze dvouvětá. Hlavní rychlé téma z první části se neočekávaně vrací ke konci druhé věty. Dále si můžeme povšimnout dvou kontrastních témat. První, velmi energické, polyfonní až jazzově laděné, kterému oponuje lyrické homofonní téma vedlejší. Při návratu se obě propojí a vzájemně ovlivňují. Druhá věta vyvolává dojem zastavení času.

9.1.1 Seznam klavírní literatury

- ***Ukuaru Waltz [Ukuaru valss]***
- ***Für Anna Maria*, 2006**
- ***Variations For The Healing Of Arinushka [Variatsioonid Ariinuška tervenemise puhul]*, 1977**

Skladba vznikla pro Pärtovu dceru Ariinu, která se zotavovala po operaci tlustého střeva. Skládá se ze šesti krátkých variací, napůl rozdělených na durové a mollové.

For Alina [Aliinale], 1976

For Alina je velmi významnou skladbou, která tvoří převrat v Pärtově tvorbě. Je první kompozicí napsanou v autorem vytvořeným stylem "Tinntinabulli". Je založena na několika přísných pravidlech, například každý takt začíná od stejného tónu, který postupně dosahuje svého maxima, což je osm tónů, a pak se zase zpátky snižuje. Jako radu pro interprety dodává: "*In calm, uplifted manner, listening to one's inner self.*" Alina byla dcerou blízkých přátel manželů Pärtových, která byla Železnou oponou odtržena od své matky.

- ***Diagrams, Op. 11 [Diagrammid op. 11], 1964***

Jedná se o první estonskou aleatorní kompozici. Výška tónu je zde přesně určena za využití dvanáctitónové techniky, ale rytmus a dynamika je prací interpreta. V rukopisu můžeme najít barevné kruhy různých velikostí, které spojují jednotlivé motivy a fráze.

1. *Calmly*

2. *Slowly*

- ***Sonatina No. 2, Op. 1, 1959***

Věnováno profesorovi Bruno Lukkovi.

1. *Allegro energico*

2. *Largo*

3. *Allegro*

- ***Partita, Op. 2, 1958***

1. *Toccatina*

2. *Fughetta*

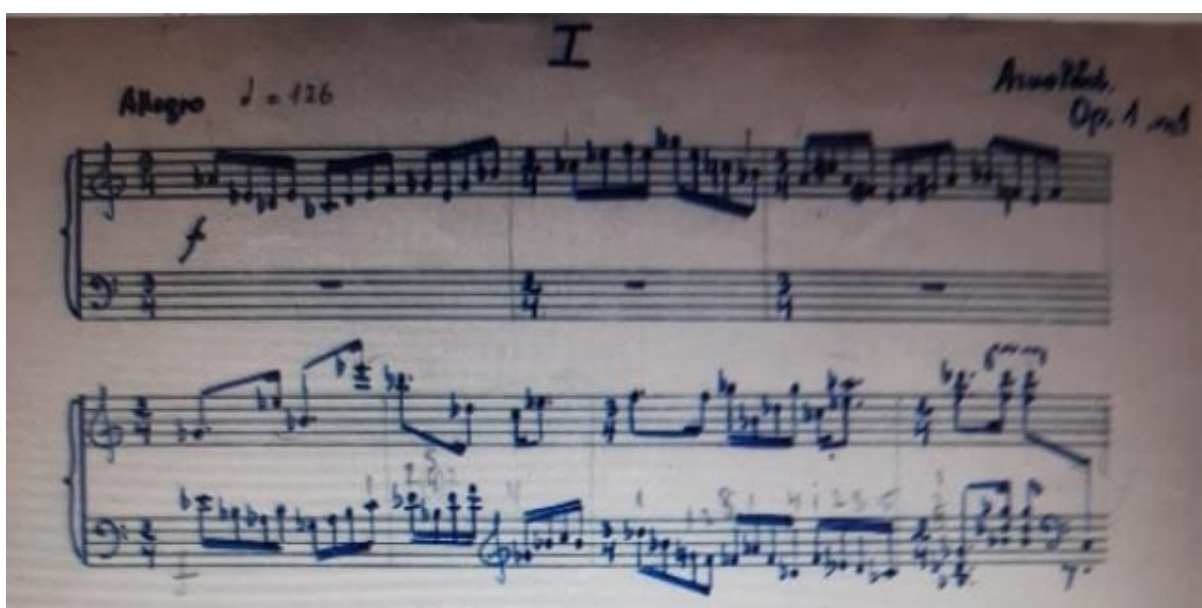
3. *Larghetto*

4. *Ostinato*

- ***Sonatina No. 1, Op. 1, 1958***

Věnováno profesorovi Bruno Lukkovi

- ***Lamentate pro klavír a orchestr***
- ***Spiegel im Spiegel [Mirror in the mirror], 1978***
Věnováno Vladimíru Spivakovi.
- ***Mozart-Adagio pro klarinet, violoncello a klavír***
- ***Scala cromatica pro housle, violoncello a klavír***

Obr. č. 4: Autograf Sonatiny č. 1

10. Vejlo Tormis

(7. srpna 1930, Kuusalu – 21. leden 2017)

Členem Svazu estonských skladatelů od roku 1956.

Členem Estonské filmové asociace od roku 1969.

Vejlo Tormis se narodil jako nejstarší syn do rodiny farmáře Riho Tormise, který byl sám milovníkem hudby. Jako amatér se v kostele věnoval hře na housle a dirigování, jeho matka zase zpěvu. Sám jako malý začal zpívat v kostelním sboru, se kterým se často účastnil velkých pěveckých festivalů, jak je v Estonsku zvykem. Tato raná zkušenost měla veliký vliv na pozdější skladatelův vývoj.

Ve dvanácti letech se začal věnovat studiu hudby a již o rok později byl přijat do varhanní třídy na Tallinnské konzervatoři. Poté pokračoval do Moskvy, kde na konzervatoři studoval pod vedením Vissariona Shebalina, stejně jako skladatelka Ester Mägi. Ten v něm povzbuzoval zájem o národně laděný styl, založený na využití lidové hudby. Byl inspirován maďarskými skladateli jako Béla Bartók a Zoltán Kodály, kteří se sběrem a začleňováním lidové tvorby do své hudby také zabývali. Zajímavostí je, že Tormis nepoužíval lidové písně jako melodickou základnu či rozvíjející se motiv. Místo toho vkládal písně do svých kompozic v původním znění a až kolem nich stavěl dramatické, symfonické chorálové struktury. Jeho tvorba pro klavír není nijak rozsáhlá, nicméně za poslech jistě stojí.

- ***Variations for Piano***, 1951

Theme. Andante

1. variace: *L'istesse tempo*

2. variace: *Poco piu mosso*

3. variace: *Allegro*

4. variace: *Allegretto grazioso*

5. variace: *Andante grandioso*

6. variace: *Acherzando*

7. variace: *Andante*

8. variace: *Veloce*

- ***Three Preludes and Fugues for Piano*, 1955/1958**

Věnováno estonské pianistce Lilian Semper.

1. *Prelude and Fugue in G minor*

2. *Prelude and Fugue in B flat minor*

3. *Prelude and Fugue in D major*

- ***Sonata for Violin and Piano. 1953***

1. *Allegro con moto*

2. *Andante*

3. *Vivace. Finale*

Závěr

Estonská paleta skladatelů, hudebníků a interpretů je nesmírně barvitá a pestrá. Obsáhnout ji by vydalo na několik knih a několik let. Jistě by bylo nesmírně zajímavé se pustit hlouběji do bádání a objevování dalších kompozic a okolností jejich vzniku. Existuje nezměrné množství skladeb a autorů, kterým by bylo hodno věnovat pozornost, a kteří by si zasloužili náš obdiv a úctu. Estonská hudební scéna se stále rozvíjí a dává nové a nové podněty ke zkoumání. Vzhledem k tomu, že není tak dobře známá jako jiná tradiční hudební centra, je o to více zajímavé se tímto odvětvím zabývat, a šířit onu neskonalou originalitu dál za hranice země jejího vzniku. Estonská tvorba nás může v lecčem inspirovat a ukázat nám, že stále existují nové přístupy a cesty, kterými se v hudbě můžeme vydat. Doufám, že tato práce poslouží jako jakýsi průvodce klavírním dílem estonských skladatelů, kteří se snad v budoucnu dočkají ještě většího světového ohlasu, který jim náleží.

Prameny a literatura

Monografie

NORMET, Leo a VAHTER, Aleksander. *Soviet Estonian Music. Aspects of Estonian Life*. Tallinn: Eesti Raamat, 1967, s. 12.

Periodika

DLASK, Vojtěch: New romance boy, Tõnu Kõrvits. *His Voice*, 2010, č. 05, s. 18.

FOLTÝNOVÁ, Lenka: Arvo Pärt. *Harmonie*, 2002, dostupné z:
<https://www.casopisharmonie.cz/rozhovory/arvo-part.html>

GARBES MAC LAUGHLIN, Heather: To the Bards: The Choral Works of Estonian Composer Ester Mägi. *College Music Symposium*, 2009, vol. 49, s. 363-374.

SIITAN, Toomas: Music in Estonia: A Short History. *Music in Estonia. Estonian Music Review*, 2018, č. 13, s. 9.

Online zdroje

KOTTA, Kerri. Tubin, Eduard. *Tubin Society* [online]. Dostupné z:
https://www.tubinsociety.com/?page_id=1204&lang=en

MÖLDER, Maria. The World of Estonian Music: Background. *The World of Estonian Music* [online]. 2015, VOL. IV, s. 5 [cit. 20. 4. 2022].

TOOMLA, Agnes. Tüür, Erkki-Sven. *Estonian Music Information Centre* [online].

VALKONEN, Mariliis. Eller, Heino. *Estonian Music Information Centre* [online].

Dostupné z:

<https://www.emic.ee/?sisu=heliloojad&mid=58&id=11&lang=eng&action=view&method=teosed#82>

VALKONEN, Mariliis. Kõrvits, Tõnu. *Estonian Music Information Centre* [online].

Dostupné z:

<https://www.emic.ee/?sisu=heliloojad&mid=58&id=34&lang=eng&action=view&method=teosed#110>

WEIDEBAUM, Sten. Estonian Song and Dance Celebration. *Visit Estonia* [online].

Říjen 2021 [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.visitestonia.com/en/why-estonia/welcome-to-the-estonian-song-and-dance-celebration>.

Bookletové texty

LASSMANN, Sten. The Booklet of *Heino Eller: Complete Piano Music, Volume Seven*.

London: Toccata Classics, 2021, s. 4. Dále jen LASSMANN 2021.

LIPPUS, Urve. The Booklet of *Ester Mägi: Orchestral Works*. London: Toccata Classics, 2007, s. 3.